

DIT MOMENT, DEZE VRIJHEID

Colofon

ISBN: 978 90 8954 949 5

1e druk 2017

© 2017, Erna Schröder

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Foto auteur: Juliet van Voorden

Tekening omslag: Odilon Redon (1840-1916), *Cheval et femme*

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

DIT MOMENT, DEZE VRIJHEID

ERNA SCHRÖDER

roman

*Als je geen stem hebt, schreeuw;
als je geen benen hebt, ren;
als je geen hoop hebt, fantaseer.*

Uit: Alegria, Cirque Du Soleil

Marthe Hal

Ze heeft sterke, gespierde benen, voeten die in de aarde staan, blond haar dat alle kanten op piekt, geen make-up. Zevenentwintig is ze, compact van gestalte en van beroep paardenfysiotherapeute. Het kleine huis dat ze bezit, stamt uit een vooroorlogs bouwjaar. Het is er klein, donker en rommelig, alles piept en kraakt. Achter in de tuin bevinden zich twee stallen met daaraan grenzend een stuk omheind weiland dat ze op jaarbasis voor haar paard Equus en pony Kinky huurt. In rijbroek, kniekousen en stalschoenen gaat ze haar klanten af, met in haar kleine stevige handen die enorme agenda, waarvan de dagen zijn volgekalkt met afspraken. Voordat zij tot de behandeling van een paard overgaat, stelt ze het dier fluisterend gerust.

‘Hoo. Braaf.’

Haar handen gaan over zijn lichaam en lezen de geschiedenis van zijn opgezwollen pees, zijn overbelaste spronggewrichten, zijn opgeschroefde halslijn, de ballast van het metaal in zijn mond. Één voor één masseren haar vingers de wervels van zijn hals en rug. Ze draait zijn staart om haar arm, ze zet haar knie tegen zijn dijbeen en trekt zacht, nog zachter, tot het dier meegeeft in de zijwaartse beweging. Ze loopt – met haar arm over zijn heupen

geslagen – om hem heen en behandelt op diezelfde wijze zijn andere kant. Het dier, eerst gespannen en op zijn hoede, deint al snel mee, laat het hoofd hangen, de achterhand zacht worden. Haar handen glijden langs de bilspieren naar de buik die ze omhoog duwt tot zijn rug opbolt en hij, ontspannen, diep zucht vanuit zijn flanken.

Dan, met het zadel over haar arm, nadert ze hem opnieuw en fluistert dicht bij het oor dat hij naar haar toe gericht houdt: ‘Mag ik?’ En bereidt hij zich voor op haar sprong en haar zit.

‘Hij gaat met je aan de haal!’ waarschuwt de eigenaar.

‘Gun hem zijn eigenwaarde,’ is het enige wat ze zegt terwijl ze aandraven. Het paard briest, brengt zijn hoofd naar beneden en draagt haar zoals een paard van nature een mens kan dragen: trots en op eigen kracht.

‘Zacht als boter,’ zegt ze tegen de eigenaar als ze van hem afglijdt. ‘Laat de wedstrijden voorlopig schieten. Dat is beter voor deze jongen.’ Ze klopt het dier dat voor hen staat te dampen van voldoening op zijn hals. ‘Braaf.’

Haar minnaar heeft ze via zijn vrouw en kinderen, die voor de blessure van hun paard bij haar aanklopten, leren kennen. Hij zegt haar verademend, charmant en avontuurlijk te vinden. Maar helaas op cultureel gebied onvoldoende onderlegd. Hij wijst haar op muziekkuitvoeringen, zodat ze ‘op gelijke voet’ met elkaar over kunst kunnen praten. (*Nee,*

lieverd, we mogen niet in het openbaar met elkaar geassocieerd worden.)

Ze bezoekt er een aantal. Het verslaan van zo'n avond ervaart zij als het afleggen van een examen. Soms struikelt ze tijdens haar relaas over haar woorden. Hij vindt dat vermakelijk, het vertedert hem, hij raakt er opgewonden van, maar de manier waarop ze vervolgens de liefde bedrijven, gaat haar steeds meer tegenstaan. Dan is daar dat klarinetconcert van Mozart. Terwijl ze na afloop de zaal uitloopt, is er opeens het besef dat ze – wat nou KUNST – maar gewoon gebruikt wordt. Zichzelf láát gebruiken. Ze belt hem op en spreekt zijn voicemail in.

‘Ik ben er klaar mee. Doe je vrouw en kinderen de groeten. Zoek maar een ander om je leven mee op te neuken.’

Morgen met m'n paard langs het strand, denkt ze. En deze week mest ik mijn huis uit. Alles van hem gaat de container in. Bij de draaideur die haar de avond in zal voeren, ziet ze een oudere dame in de foyer op een van de leren banken zitten, en iets in haar houding treft haar. Het is slechts een subtiliteit en benoemen kan ze het niet goed. Is het de herkenning van het op zichzelf teruggeworpen zijn dat deze vrouw uitstraalt? Ze nadert haar voorzichtig en hoort vanuit het publiek dat de dame plotseling niets meer kan zien. Marthe had als tiener een pony gehad die blind was. Hun band was zó intens dat ze ondanks zijn handicap toch samen de

strandrit konden blijven maken. Het vertrouwen dat hij haar schonk, heeft ze nooit geschonden. Intuïtie. Vakkennis. Standvastigheid in trouw. Drie componenten die Marthe bezit en in de loop van de tijd ontwikkeld heeft. Alsof het niet meer dan vanzelfsprekend is, duwt ze zich door het cordon van bezorgde mensen heen, gaat naast de onbekende mevrouw zitten en pakt haar hand vast.

‘Marthe Hal is de naam. Hulp nodig?’

‘Lauret van Daelen. Ja, het zal wel moeten.’

‘U komt me zo bekend voor. Woont u niet in die flat aan de zeeweg? Da’s vlak bij mij in de buurt.’

‘Ja. Ik wil naar mijn huis.’

‘First things first. Ik bel een ambulance.’

‘We houden u de komende dagen nog even hier voor nader onderzoek. Mogelijk is het een spasme van de retina’s en is de blindheid slechts een kwestie van tijd,’ zegt de dienstdoende arts op de polikliniek Oogheelkunde.

‘Dus het is niet blijvend?’

De verontruste ondertoon van Lauret van Daelen ontgaat Marthe niet.

‘Zal ik morgen wat kleren en toiletpullen voor u komen brengen?’ vraagt ze.

‘In mijn tas vind je mijn huissleutel. Ik haat dit. Ik wil dit niet.’

‘U zal wel moeten,’ zegt Marthe.

‘Moeten! Moeten! Ik wil niet meer moeten!’

Bij thuiskomst knipt Marthe de lampen aan en inspecteert haar huis koeltjes op zijn sporen. Zijn tandenborstel, pijptabak, reserveondergoed en kleding worden tussen duim en wijsvinger naar buiten gedragen en in de kliko gekiept. ‘Hoppa.’ Dan loopt ze naar de stallen voor de laatste voerbeurten. ‘Braaf.’ Zo gemakkelijk gaat dat dus. Je belt je minnaar op, zegt dat je hem niet meer wilt zien, je gaat naar huis en leeft gewoon door. Eitje. Ze slaapt die nacht zonder onderbreking en opent om zeven uur de gordijnen. Niets aan de hand. Ze is weer op zichzelf. Da’s eigenlijk het enige verschil. Dan blijkt dat ze de avond daarvoor wél vergeten is de lampen uit te doen, en raakt ze geïrriteerd wanneer Equus bij het in de wei zetten sneller loopt dan zij wil.

‘Kappen nu.’

Ook wordt ze door een vreemde vermoeidheid overvallen, honger heeft ze evenmin.

Op de bank staart ze voor zich uit. Waarna ze zich overeind hijst, het haardvuur aansteekt en de foto van hen samen tijdens een strandwandeling erin gooit. Het glas knapt uit protest, de randen van het papier trekken van pijn hun hoeken krom. Zuchten. Slikken. Trommelen met de vingers op de tafel. Da’s waar ook, denkt ze dan. Ze zou voor die dame wat kleding ophalen. Proberen door te gaan, de dingen te doen die ze zich heeft voorgenomen. Die opdracht blijkt taai als kauwgom. Met de sleutel in haar hand loopt ze naar het appartementencomplex van Lauret van Daelen. Ze neemt de lift naar de zesde etage, gaat

via de galerij naar haar flat en opent de deur. Met enige schroom stapt ze over de drempel en betreedt de ruime hal. Op een lage, antieke kast staan twee grote Chinese vazen. Daartussenin hangt aan de muur, vanaf de rug gezien, het gesigioneerde portret van een vrouw. Ze heeft een sjaal met daarop in goud geborduurd de woorden *'La vita è bella'* om haar schouders geslagen. Verder is ze naakt. Over haar schouder kijkt ze Marthe aan. Die op haar beurt haar adem inhoudt: in de vrouw herkent ze – weliswaar jonger van jaren – Lauret van Daelen zélf. Dichterbij komend ontcijfert ze de naam van de schilderes: Vara.

De woonkamer biedt uitzicht op het strand en de zee met haar schepen en kustlijn. Aan een van de wanden hangt van diezelfde hand nog een ander schilderij. Het betreft de tekening van een vrouw die met haar paard langs de vloedlijn snelt. Zijn manen en staart lijken de hemel te raken, zó waaieren ze uit. Het is het samenspel tussen het dier en de mens dat ze herkent. Marthe fluit tussen haar tanden. Twee originele Vara's. Voorzichtig loopt ze langs een kast waarin een glasservies – kristal, kan niet missen – staat opgesteld. De deur naar haar slaapkamer staat open, in de kledingkasten vindt ze lingerie. Op goed geluk haalt ze een crèmekleurige broek en blouse van de hanger, vouwt die op en legt ze op de mee te nemen stapel kleren. Ze draait zich om naar de kast, haar ogen gaan langs de schappen en daar ziet ze, weggestopt in een hoek,

een felgekleurde orangerode sjaal liggen. Ze pakt hem en laat hem openvallen. Krijg nou wat. Het is dezelfde doek als die van het schilderij. Gaat ook mee. Ze pakt alles met zorg in een kleine koffer en verlaat de woning. Bij het sluiten van de voordeur passeert een rijzige vrouw van rond de vijftig haar.

‘Is er iets met mevrouw Van Daelen?’

‘Mevrouw is opgenomen in het ziekenhuis.’

De vrouw draait zich om en komt met grote stappen op Marthe af.

‘Hopelijk niets ernstigs?’

‘Het is tijdelijk,’ reageert Marthe kort, een paar passen naar voren zettend.

De vrouw wijkt iets terug.

‘U hoeft voor mij geen geheimen te hebben. Ik ben verpleegkundige. Bovendien ken ik mevrouw. Ik woon naast haar op deze galerij.’

Haar zwijgen hierna is zó nadrukkelijk, dat Marthe zich gedwongen voelt antwoord te geven.

‘Het zijn haar ogen. Ze kan plotseling niets meer zien.’

‘Visusdaling? Dat hóeft niets ernstigs te zijn.’ De vrouw knikt naar de koffer die Marthe stevig in haar linkerhand vastheeft.

‘Wat spulletjes opgehaald?’

‘Mevrouw is binnen een paar dagen weer de oude.’

‘De ziekenhuizen van tegenwoordig zien je na een dag of wat weer liever gaan dan komen.

Wat staat zo iemand dan te wachten? Een

verpleeghuis? Zó oud is ze toch óók weer niet. Maar ja, als je een keer je zelfstandigheid verloren hebt...'

'Ik weet zeker dat ze er zó weer bovenop...' pareert Marthe haar.

'Wil je tegen haar zeggen dat ze een beroep op mij kan doen? Ik verzorg namelijk vaker mensen op particuliere basis. Greet Rechter is de naam.'

'Ik zal het zeggen. Eh... Marthe Hal.'

'In welk ziekenhuis is ze opgenomen?'

Ze geeft haar het adres en wenst tegelijkertijd dat ze het niet gedaan had. Waar bemoeit dat mens zich mee?

'Misschien kom ik een dezer dagen nog wel even langs.'

Greet doet een stap opzij om haar te laten passeren, maar wijkt daarbij onvoldoende uit.

Wil Marthe haar niet hoeven aanraken, dan zal ze zich smal moeten maken. Zo handelt ze niet bij haar paarden, en de herinnering aan de minnaar met zijn aanmatigende gedrag ligt ook nog vers in haar geheugen. Naar áchteren jij, denkt ze.

Greet Rechter heft gemakkelijk haar handen omhoog en drukt zich met een overdreven gebaar tegen de reling van de balustrade aan.

'O, sorry! Ga je gang! Ga je gang!'

In de lift die haar naar de begane grond brengt, haalt Marthe zich de verschijning van de vrouw opnieuw voor de geest. Ze oogt met haar tot in de puntjes verzorgde kort golvende, iets grijzende kapsel, haar

colbert met blouse, knielange rok en suède platte schoenen als een gedecideerde, zelfs strenge vrouw. Iemand die van aanpakken houdt. Tegelijkertijd vindt ze dat die Greet iets onderdanigs, iets kruiperigs heeft. Het is in ieder geval niet haar type, da's een ding dat zeker is.

Greet Rechter

De scène van haar ontslag: iedere dag opnieuw teisteren de beelden en uitspraken van de directeur haar geest. Het voelt als een demasqué, terwijl het nu toch alweer zes weken geleden is. Er is iets van haar afgenomen: waardigheid. Ze loopt naar het raam van haar appartement en staart door de groezelig geworden ruit naar de glasscherven die in de hoeken van het balkon liggen opgehoopt. Een eerdere storm bleek te krachtig voor een van de glazen panelen van de afschutting. Ze moet er werk van maken, een glazetter laten komen, die de zaak repareert. Maar ze komt er maar niet toe. Zo moe.

‘Ik zou willen dat ik de insinuaties hard kon maken.’ De stem van de heer Matelink, directeur van de zorginstelling waar ze werkzaam was, klinkt opnieuw in haar oren. ‘Helaas. De feiten ontbreken me.’ De man had Greet indringend aangekeken. ‘Ik zou u het ontbreken van enig moreel besef kunnen verwijten. Ja, dat zou ik kunnen doen. Maar kan ik het staven? Het meest zorgwekkend aan de hele toestand vind ik nog dat er rumoer is rond uw persoon. Deze tak van zorg is tegenwoordig al vaak genoeg in het nieuws. We kunnen ons geen negatieve publiciteit permitteren. U kent de pers. Sprinkhanen zijn het. Ze komen in zwermen. Ze vreten je helemaal

kaal.’ Er had een zwijgen gevolgd, dan: ‘Het gaat in deze kwestie om het belang van de zaak. Laat ik het zó verwoorden: u past niet in ons concept van belangeloze zorg. De filosofie die wij hier aanhangen met betrekking tot degenen die van ons afhankelijk zijn, treedt u met voeten.’ Opnieuw was daar de stilte geweest, dan: ‘Althans, dat lijkt me, dat komt ons zo voor. Ik spreek nu uit naam van het bestuur.’ De directeur had naar haar rechterhand gewezen. ‘Dat sieraad, mag ik zo vrij zijn om te vragen hoe u daaraan komt? Is het toevallig een eh... gift van de patiënte die onlangs is overleden?’

Greet had toen haar hand naar voren gestoken – het goud om haar pink was gaan gloeien en vonken – en gefluisterd:

‘Het behoorde tot de laatste wil van de arme mevrouw.’

De directeur had geknikt.

‘Begrijpt u nu waar ik zojuist op doelde? Een bosje bloemen, dat kán nog, maar het aannemen van een dergelijk kostbaar goed gaat te ver, mevrouw Rechter, veel te ver.’

Greet had uit haar broekzak een papiertje tevoorschijn gehaald, dit gladgestreken en de in een bevend handschrift opgekrabbelde woorden voorgelezen: ‘Voor Greet.’

‘Zoiets kan je toch niet weigeren? Ze stónd erop.’

‘Er doen verhalen de ronde dat u veel méér van haar hebt aangenomen. Oude boeken, eerste drukken van grote waarde, een zeer duur servies...

Concrete bewijzen zijn er niet. Ik kan moeilijk een huiszoeking bij u gaan doen. Toch zie ik mij genoodzaakt... Ter voorkoming van onrust onder personeel en cliëntèle... U kunt op vrijwillige basis ontslag nemen. Dat zou u sieren. Het kan óók op onvrijwillige basis gebeuren. Ik raad u aan de eer aan uzelf te houden.'

Sommige personeelsleden hadden haar nadien verteld dat op de afdeling voor dementerenden het ontslagnieuws als een mokerslag op de mensen was neergedaald. Ontroostbaar waren sommige bewoners geweest, één vrouw weigerde nog langer te eten. Drie mannen, behorend tot de sjoelclub die tweemaal per week met haar het spel speelden, hadden besloten om uit protest met hun hoofd naar het voeteneind van hun bed te gaan slapen. Bij de afgesloten gangdeur, scheidslijn tussen hoop en berusting, waren ze niet weg te slaan. Ze stonden op de uitkijk, verklaarden ze obstinaat, voor als Greet plotseling op zou komen dagen. Goedkeurend gemompel en knikjes van medebewoners maakten dat ze dit volhielden.

'Komt zij al? Zie je haar al?'

Soms echter raakten ze de reden van hun opstand kwijt en leken ze nog slechts – verdwaasd en onzeker – op roependen in de woestijn.

Ook bij het personeel was de verslagenheid zonder overdrijving groot te noemen.

Haar collega's hokten samen in de 'vuile dienst' en in de kleedruimte. Ook tijdens de koffiepauzes beheerste de kwestie Greet Rechter het gesprek, dat

stokte zodra de directeur zijn entree maakte. Daarna kwam de conversatie opnieuw op gang. Greet was nooit te beroerd geweest om een dienst van hen over te nemen, zeiden ze. Een harde werkster was ze óók. Altijd bereid om overuren te maken. Altijd begaan met de mensen hier. Zwijgend keken ze naar de poster aan de muur, waarop een verpleegkundige met ontmoedigende monterheid een broze bejaarde ondersteunde. *'Zorg met een glimlach'*, luidde de tekst.

'Ik denk dat ik elders ga solliciteren,' had er een gezegd.

'Ik ga volgend jaar een studie oppakken,' had een ander gezucht.

Greet Rechter was weg. Men rook weer de lucht van urine, men zag weer de gordijnen en tafelkleedjes, even sleets en vlekkelig als de huid van de bewoners. Men hoorde weer een klagend roepen op de gang: 'Eruit! Laat me eruit!'

Ze waren opgestaan en hadden hun koffiekopjes op het aanrecht gestapeld. De dag was nog lang, het werk zwaar.

'Kom, we moeten weer. Laten we maar. Over zes uur kan ik naar huis. Stel je voor dat je hier voor eeuwig vastzit.'

Staande voor het raam van haar appartement ziet Greet hoe vanuit zee een westenwind een mist van fijne regen het land op brengt. Uren, dagen had ze – meer dan welk ander familielid ook – geïnvesteerd

in de verzorging van deze patiënte. In de auto langs de Lek, een reisje langs de Rijn, de lange verwarde nachten tijdens een longontsteking. Zomervakanties, kerstdagen, oudejaarsavonden, paasdagen: Greet had haar het beste uit haar leven geschonken. Zelfs als ze weer eens last had van migraine. Waarom had zij eigenlijk ontslag genomen? Niemand kon haar immers iets maken? In paniek draait ze zich om, grijpt haar tas en vlucht de deur uit. Op de galerij botst zij tegen een jonge vrouw op die zich met een sleutel toegang heeft verschaft tot de woning van haar buurvrouw. Wanneer zij over haar tragische lot hoort, stroomt er iets van hoop bij haar naar binnen.

Thuisgekomen loopt ze naar het mahoniehouten dressoir en opent de bovenste lade. Een zucht ontsnapt haar, het voelt als een verlossing. Behoedzaam trekt zij de zilverachtige strik die om de doos geknoopt zit, los. Met trillende vingers ontdoet zij het pakje van het cellofaan en peutert het karton aan een van de zijkanten los. Centimeter voor centimeter trekt zij het plastic doosje eruit. Belgische bonbons, in wellust opgespoten, bieden zich schaamteloos aan haar aan. Maar ze houdt zich in en plaatst de lekkernijen naast het porseleinen servies. Dan gaat ze zitten en schuift met een ruim gebaar een van die heerlijkheden naar binnen. Daar, in dat donkere gewelf van slijmvlies en speekselklier, van tong en huid, druipt en lekt het spoedig van de chocolade. Greet maakt haar schoenen los, zet haar voeten – warm en breed –